

Retningslinjer for fordeling av driftsmidler til de regionale vitensentrene

Tilskuddsordningen for de regionale vitensentrene – VITEN

Innhold

Introduksjon	2
Grunnlag for fordeling av driftsstøtte	2
Kriterier for å være et regionalt vitensenter	3
Kontroll av regnskaps- og nøkkeltall	5
Prosedyre for å vurdere om et vitensenter innfrir kravene	5
De regionale vitensentrene	6

Introduksjon

Norges forskningsråd har på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet (KD) ansvar for fordeling og utbetaling av tilskudd til driftsstøtte til de regionale vitensentrene. De regionale vitensentrene er populærvitenskapelige opplevels- og læringssentre som skal skape interesse for matematikk, naturvitenskap og teknologi ved at de besøkende lærer ved å eksperimentere. Vitensentrene skal være en aktør innenfor realfagsutdanningen i sin region.

Tilskuddsordningen for de regionale vitensentrene (VITEN) ble startet i 2003 og vitensentrenes rolle som aktør i realfagsutdanningen er anerkjent i regjeringens realfagsstrategi. De senere årene har vitensentrene fått flere direkte oppdrag fra regjeringen, med egne dedikerte midler, inkludert Talentsenter i realfag og Programmering i grunnopplæringen. Norges forskningsråd har oppnevnt en styringsgruppe for VITEN for å forvalte midlene til de regionale vitensentrene og videreutvikle ordningen. Det statlige tilskuddet over kapittel 226 post 71 utgjør Kunnskapsdepartementets andel av den totale finansieringen av vitensentrene. Størrelsen på bevilgningen, og hvilke vitensentre som inngår i ordningen, fastsettes av Stortinget i årlige budsjettvedtak. Fordelingen av de tildelte midlene mellom vitensentrene som inngår i ordningen, innstilles av styringsgruppen for VITEN og vedtas av Porteføljestyret for forskningssystemet.

Grunnlag for fordeling av driftsstøtte

Grunnlaget for fordeling av driftsmidler til vitensentrene vil være vitensentrenes samfunnsoppdrag, gjeldende tilskuddsnivå i statsbudsjettet samt kriteriene gitt i KDs retningslinjer for tilskudd til vitensentrene, pkt. 4. Styringsgruppen for VITEN vurderer i hvilken grad hvert enkelt senter tilfredsstiller kriteriene ut fra følgende informasjon:

- Årsrapport for foregående år (inkluderer revisorgodkjent regnskap)
- Regnskap og nøkkeltall for foregående år
- Årlig dialogmøte

Driftsstøtten til sentrene avhenger av den årlige rammen som gis over statsbudsjettet. Styringsgruppen for VITEN foreslår fordeling av bevilgningen fra KD til de enkelte sentrene. Bevilgningen kan variere noe fra år til år avhengig av resultatoppgjør. Mindre endringer i tildelingen vil ikke bli varslet.

For å sikre forutsigbarhet i driften til vitensentrene er det satt en ramme for hvor stor reduksjon et senter kan risikere å få fra et år til et annet på 15 % av foregående års bevilgning. I slike tilfeller vil sentrene bli varslet innen 1. juli året før bevilgningsåret. Kun i helt spesielle tilfeller vil Forskningsrådet fravike dette prinsippet.

Årsrapporter og regnskap/nøkkeltall for foregående år behandles i styringsgruppemøte før sommeren inneværende år. Hvis styringsgruppen for VITEN i dette møtet vurderer rapportene til at et eller flere av sentrene ikke ivaretar kriteriene for driftsstøtte på en tilfredsstillende måte vil dette bli tatt opp med de gjeldende sentrene. Styringsgruppen for VITEN kan også be om tilleggsinformasjon dersom de finner det nødvendig for å vurdere hvorvidt det enkelte senter tilfredsstiller kriteriene. Tilbakemeldingen styringsgruppen for VITEN får gjennom denne korrespondansen tas inn i vurderingen for neste års fordeling av driftsmidler.

Det forutsettes at gjeldende regler for bruk av statlige bevilgninger overholdes, herunder regelverket for økonomistyring i staten og statsstøtteregelverket¹.

I løpet av 2016 og 2017 har styringsgruppen for VITEN utarbeidet en utdypning av kriteriene for driftsstøtte, for å klargjøre hvordan disse tolkes og brukes i fordelingen av driftsstøtte.

Retningslinjenes kriterier er utdypet nedenfor.

Vitensentrene er forskjellige og opererer under ulike omstendigheter, og styringsgruppen for VITENS vurdering av det enkelte senter tas med utgangspunkt i dette. Fordelingen av driftsstøtte vil alltid baseres på en helhetlig vurdering av vitensentrenes ivaretagelse av oppdraget som aktør innenfor realfagsutdanningen i sin region. De utdypede kriteriene og punktene nevnt under *Kontroll av regnskaps- og nøkkeltall* nedenfor er hjelpemidler i denne vurderingen.

Kriterier for å være et regionalt vitensenter

God organisasjon og robust økonomi:

1. Virksomheten skal være selvstendig og avgrenset organisatorisk, økonomisk og fysisk, og drives kontinuerlig med en kjerne av fast personale.

*Et regionalt vitensenter bør ha en driftsorganisasjon på minimum **8 årsverk**.*

2. Kunne dokumentere kompetanse innen interaktiv formidling/didaktikk i egen stab eller gjennom samarbeid med andre.
3. Virksomheten må disponere tilstrekkelige arealer til utstillinger og støttefunksjoner til å kunne gi et bredt opplevelsestilbud.

*Et regionalt vitensenter bør disponere et **totalareal på minst 1500 m² som kan romme både faste utstillinger og vandreutstillinger**.*

4. Virksomheten skal kunne dokumentere en sunn driftsøkonomi, herunder økonomisk støtte både fra regionale offentlige myndigheter (fylkeskommune/kommuner) og lokalt/regionalt næringsliv.

*Et regionalt vitensenter forventes å ha **driftsregnskap i balanse**. Av senterets **totale inntekt** bør:*

- **Maksimum 35 % dekkes av KD (Forskningsrådet)**
- **Minimum 20 % dekkes av fylkeskommune/kommune**

Dynamikk og høy kvalitet i virksomheten:

5. Med interaktive metoder vise bredde og mangfold innenfor matematikk, naturvitenskap og teknologi, og sette dette inn i tidsaktuelle, historiske eller kulturelle sammenhenger. Evne til nytenking og faglig fornyelse skal vektlegges.
6. Må kunne dokumentere en helhetlig tenkning knyttet til det opplevelsestilbud og den arealutnyttelse som tilbys brukerne (i form av utstilling, butikk, kafeteria, hvileareal, undervisningsrom, m.m.).

¹ Se lov om offentlig støtte av 27. november 1992 nr. 117 og veileder om EØS-avtalens regler om offentlig støtte fra Fornyings- og administrasjonsdepartementet på regjeringen.no

- Arbeide systematisk for fornyelse og oppdatering av eksisterende utstillinger og læringstilbud (inkl. etterutdanning), slik at tilbudet er i stadig utvikling. Egen kompetanse og kapasitet til planlegging og produksjon skal honoreres.

Vitensentrene må ha en plan for hvordan de kontinuerlig utvikler, oppdaterer og vedlikeholder sitt tilbud.

- Kunne dokumentere at nye aktivitetstilbud prøves ut og justeres for å sikre at målene for aktivitetene blir nådd (evaluering/kvalitetssikring).

Vitensentrene må ha en plan for evaluering av sitt eget tilbud, og kunne implementere nødvendige tiltak for å forbedre tilbudet.

- Virksomheten skal ha et tilbud på nettet, som både gjør det lettere å forberede og å følge opp vitensenterbesøk.

Nasjonal og regional nettverksbygging og samarbeid:

- Ha lokal/regional forankring med tilbud både til skolen, på alle nivåer, og allmennheten, samt være åpen for samarbeid med museene lokalt/regionalt.

Vitensentrene forventes å ha lokale samarbeidsavtaler med skolene i regionen. I tillegg er det ønskelig med samarbeid med andre lokale aktører som museer, biblioteker, Newtonrom etc.

- Ha aktivt samarbeid både med teknisk-naturvitenskapelige og sentrale didaktiske fagmiljø ved universitet eller høyskole i regionen (samarbeidet dokumenteres i form av samarbeidsavtaler og/eller relevante fellesprosjekter).

Vitensentrene forventes å ha forpliktende samarbeidsavtaler med UH-sektoren spesielt knyttet til fagdidaktisk utdanning og forskning.

- Virksomheten bør bidra til det nasjonale samarbeidet mellom vitensentrene gjennom Vitensenterforeningen.

Forskningsrådet har fra 2024 hatt ansvar for fordeling og utbetaling av tilskudd til driftsstøtte og utvikling av talentsenterordningen. Per 2025 har seks av de 13 regionale vitensentrene talentsenterordning. Høsten 2025 utarbeidet styringsgruppen for VITEN kriterier for talentsentre i realfag.

Kriterier for talentsentre i realfag:

- Talentsenteret skal være organisatorisk knyttet til et regionalt vitensenter som inngår i VITEN-ordningen.
- Ansatte skal ha definerte roller på talentsenteret, og talentsenteret er tilpasset vitensenterets profil.
- Ansatte skal få muligheter til å utvikle sin kunnskap og kompetanse om elevgruppen og differensierte undervisningsstrategier.
- Talentsenteret har ansvar for å kartlegge og identifisere elever med stort læringspotensial.
- Talentsenteret skal tilby en faglig og sosial møteplass for unge med stort læringspotensial i matematikk, naturfag og teknologi.
- Talentsenteret skal evalueres årlig.

7. Talentsenteret skal tilby lærerkurs.
8. Talentsenteret skal spre kunnskap om elever med stort læringspotensial og hvordan tilrettelegge for disse elevene i skolehverdagen, til skoler og lærere i sin region.
9. Talentsentret skal være en ressurs for lærere i deres arbeid med å utvikle undervisningsopplegg i realfag til enkeltelever og hele klasser, uavhengig av mestringsnivå.
10. Talentsenteret skal samarbeide med utdanningsinstitusjoner, fagmiljøer og næringslivet.
11. Talentsenteret skal samarbeide med et eller flere andre vitensentre for å dekke hele landet.

Kontroll av regnskaps- og nøkkeltall

I sin vurdering av regnskaps- og nøkkeltall legger styringsgruppen for VITEN særlig vekt på følgende:

- At vitensenteret ivaretar vitensentrenes samfunnsoppdrag
- At driftsregnskapet er i balanse
- Andel av vitensenterets inntekter som kommer fra kommune/fylkeskommune og fra Forskningsrådet
- Antall årsverk på vitensenteret og andel av disse med pedagogisk kompetanse
- Besøktall, med vekt på andel skolebesøk

Fordelingen av midler til vitensentrene vil alltid gjøres ut fra gjeldende tilskuddsnivå i statsbudsjettet.

Prosedyre for å vurdere om et vitensenter innfrir kravene

Deltakelse i tilskuddsordningen for de regionale vitensentrene er ikke rettighetsbasert. Hvilke sentre som får finansiering gjennom ordningen avhenger av en helhetlig vurdering, og av at det stilles finansiering til rådighet. Vurderingen av om et senter oppfyller kriteriene må være den samme for sentre innenfor som utenfor ordningen. Forskningsrådet vil gi Kunnskapsdepartementet en anbefaling om hvorvidt vitensentre bør tas inn eller ut av den nasjonale ordningen for regionale vitensentre, basert på de fastsatte kriteriene. Forskningsrådet vil samtidig gi anbefaling om tilsvarende endring av rammen for VITEN. Den endelige beslutningen treffes i forbindelse med Stortingets behandling av statsbudsjettet.

Prosedyre for å vurdere vitensentre som får finansiering fra tilskuddsordningen for de regionale vitensentrene; grunnlag for justering av årlig tildeling av midler og vurdering av om sentrene oppfyller kravene:

1. Vitensentrene leverer nøkkeltall, årsberetning og revisorgodkjent regnskap for foregående år til Forskningsrådet hver vår. Rapportene behandles i styringsgruppen for VITEN i mai/juni.
2. Hvis det vurderes at et eller flere av sentrene ikke ivaretar kriteriene for driftsstøtte på en tilfredsstillende måte vil dette bli tatt opp med de gjeldende sentrene, enten i form av et møte med ledelsen ved de aktuelle sentrene, eller via telefon og epostkorrespondanse. Forskningsrådet kan også be om tilleggsinformasjon dersom de finner det nødvendig for å vurdere hvorvidt det enkelte senter tilfredsstiller kriteriene.
3. Hver høst avholdes det et dialogmøte hvor sentrenes aktivitet og progresjon står i fokus. Det legges opp til en samtale hvor sentrene får muligheten til å fortelle om sin egen utvikling og

status så langt i inneværende år. Eventuelle spørsmål, tilbakemeldinger og/eller bekymringer som oppstår etter gjennomgang av årsrapport for foregående år og underveis i denne samtalen tas opp under samtalen.

4. Rapporter for foregående år og samtalen under dialogmøtet utgjør grunnlaget for fordeling av midlene for det kommende året.
5. Hvis det tre år på rad vurderes at et senter ikke tilfredsstiller kriteriene for driftsstøtte kan Forskningsrådet gi anbefaling til Kunnskapsdepartementet om at senteret tas ut av ordningen.

Prosedyre for vurdering av vitensentre som ikke er med i tilskuddsordningen for de regionale vitensentrene

Styringsgruppen for VITEN skal jobbe for å sikre kvaliteten til de eksisterende sentrene i ordningen, og bidra til en robust drift og organisering av disse. Styringsgruppen for VITEN er spesielt opptatt av at det er en god geografisk spredning, og at dette først og fremst skal skje gjennom nyetablering i samarbeid med eksisterende vitensentre eller andre aktuelle aktører. Hvis et senter ønsker å forhøre seg om det kan være aktuelt for ordningen, ber vi om at prosedyren under følges.

1. Sentre som ønsker om å bli en del av tilskuddsordningen for de regionale vitensentrene bes kontakte koordinator for VITEN i Forskningsrådet.
2. Er det behov for en videre behandling, vil forespørselen videresendes til styringsgruppen for VITEN, og søker vil bli bedt om å sende inn nødvendig informasjon og dokumentasjon knyttet til kriteriene for å være et regionalt vitensenter.
3. Styringsgruppen for VITEN vil vurdere forespørsel om nye sentre en gang i året, på møte i fjerde kvartal.
4. Ved behov kan Forskningsrådet etterspørre utfyllende informasjon og eventuelt innkalle til et møte for å oppklare spørsmål knyttet til innsendt dokumentasjon.
5. Basert på det foreslåtte senterets tilfredsstillelse av kriteriene, samt en helhetlig vurdering av senterets foreslåtte virksomhet, inkludert geografiske beliggenhet, kommer styringsgruppen for VITEN med en anbefaling. Anbefalingen behandles i Porteføljestyret for forskningssystemet. Den endelige anbefalingen oversendes Kunnskapsdepartementet.
6. Hvis det anbefales at det foreslåtte vitensenteret innlemmes i ordningen, vil oversendelsen også inneholde et foreslått årlig beløp som kap. 226, post 71 Tilskott til vitensenter bør økes med ved en eventuell tildeling. Innlemmelse i ordningen vil avhenge av at det stilles tilstrekkelig finansiering til rådighet. Den endelige fordelingen av driftsmidler til hvert av de regionale vitensentrene, innstilles av styringsgruppen for VITEN og vedtas av Porteføljestyret for forskningssystemet.
7. Et senter som behandles i år 0 og som styringsgruppen for VITEN anbefaler innlemmet i ordningen, vil bli behandlet i forbindelse med statsbudsjettet i år +2.
8. Kunnskapsdepartementet vil legge fram forslag om sentre som eventuelt skal ut eller inn av ordningen i de årlige budsjettproposisjonene.

De regionale vitensentrene

Følgende regionale vitensentre inngår i tilskuddsordningen:

- [DuVerden](#), Porsgrunn

- [Inspira](#), Sarpsborg
- [Jærmuseet](#), Sandnes og Nærbø
- [Nordnorsk vitensenter](#), Tromsø og Alta
- [Oslo vitensenter](#)
- [VilVite](#), Bergen
- [Vitensenteret i Trondheim](#)
- [Vitensenteret Innlandet](#), Gjøvik
- [Vitensenteret Sørlandet](#), Arendal, Kristiansand og Kvinesdal
- [Vitenparken Campus Ås](#)
- [Atlanterhavsparken](#), Ålesund
- [Vitensenter Nordland](#), Mo i Rana
- [ViteMeir](#), Sogn og Fjordane